

Páros interjú a kortárs műpiacról

Talpon vagyunk huszonöt év után is

Az első kortárs magángalériák a rendszerváltás környékén jelentek meg Magyarországon, némelyikük ma is a szakma krémjéhez tartozik. A Várfok és a MissionArt Galéria egyaránt tavaly ünnepelte megalakulásának 25. évfordulóját. Az eddigi út tapasztalatairól és a kortárs galériák helyzetéről beszélgetünk Szalóky Károssal, a Várfok tulajdonosával, valamint a MissionArtot Jurecskó Lászlóval közösen alapító és máig együtt vezető Kishonthy Zsolttal.

– Amikor belevágtatok a galériaalapításba, nyilván volt egy elképzelésetek arról, hová szeretnétek eljutni az évek során. Mit sikerült megvalósítani az akkori tervekből?

K. Zs.: – Mi 1990 májusában nyitottunk Miskolcon egy régiségboltot, ami két évig működött, és egy kortárs helyiséggel, amiből a galéria nőtte ki magát. Ebben a kezdettől fogva azonos hangsúllyal volt jelen a klasszikus modern – főként nagybányai – és a kortárs vonulat. Ilyen értelemben nem változtunk az idők során, és összességében elégedetten, némi büszkeséggel tekintünk vissza az elmúlt évtizedekre. Hiányérzetem leginkább Máttis Teutsch Jánossal kapcsolatban van, akit szerettnék volna nemzetközileg sokkal jobban felfuttatni, s akiben ehhez megvolt a potenciál. Vittük Münchenbe, Los Angelesbe, Stuttgartba, Párizsba, de a várt átütő siker elmaradt, és ez felvetette azt a kérdést, ami ma is a nagy kérdések egyike, hogy mekkora lehet egyáltalán ugrani Magyarországról, át lehet-e innen lépni a világsiker küszöbét. Úgy tűnik, még klasszikussal sem nagyon, pedig Máttis Teutsch tényleg egy közegben volt azokkal, akiket ma globális szinten is a legnagyobbak között tartanak számon. Vegyes profilunk egyébként a több lábón állás szempontjából nagyon hasznos, de az a várakozásunk, hogy sok gyűjtő mindkét szegmensben ügyfelünk lesz, csak igen korlátozottan jött be: sokan megmaradtak vagy a klasszikus modernnél, vagy a kortársnál, mások átváltak a kortársra, de a kettőt együtt nagyon kevesen gyűjtik.

Sz. K.: – A mi helyzetünk a kortárs profillal egyszerre volt nehezebb, és könnyebb is. Szűz talajt feltörni mindig nehéz, viszont rengeteg pozitív meglepetést tartogat, ami hatalmas energiákat szabadít fel. Egy tisztán kortárs profilú galériának ugyanakkor nem volt hagyománya, nem volt, úgy mond, mire felfűzni a dolgot. Az elmúlt negyedszázadot összességében sikeres, de csalódásokkal is kísért útként írnám le. Komoly eredményeket értünk el, a megítélésünk is jó, mégis maradt bennem hiányérzet. Elsősorban azért, mert nem sikerült a kortárs galériás tevékenységet a művésztszadalommal és a művészetet „fogyasztókkal” úgy elfogadtatnunk, ahogyan ezt Nyugaton látjuk. Mindig arra törekedtem, hogy az ottani galériás működés bevált elemeit átplántáljam a hazai gyakorlatba, és e tekintetben még messze vagyunk a céltól. Nem nagy dolgokra gondolok, hanem elsősorban a bizalom alapuló korrekt, stabil emberi kapcsolatokra. Igaz, közben a világ is változik, ez a probléma

ma Nyugaton is felmerül. Pillanatnyi előnyökért sok művész kilép a hosszú távú galériás kapcsolatokból, és akkor megjelennek azok a szigorúan csak kereskedelmi tevékenységet végző ügynöki hálózatok, amelyek teljesen idegenek az én elképzeléseimtől. Számomra nagyon fontosak az emberi kapcsolatok, mind a művészekkel, mind a tényleges vagy potenciális gyűjtőkkel. Azt szoktam mondani, hogy én nem műveket árulok, hanem egy viszonyt; azt akarom, hogy a reménybeli gyűjtőben kialakuljon a művekkel való állandó kapcsolat, a viszonykeresés igénye. Ugyanakkor nem szeretném, ha az elmondottaknak negatív végkicsengése lenne. Az, hogy 25 év után is talpon vagyunk, jelzi, hogy a modellünk életképes, és át tudjuk vészelni a kisebb-nagyobb kilengéseket, csaldódásokat.

K. Zs.: – Egyetérték a „korrektségdeficit”, de a művészek védelmében hozzáteszem, hogy míg Nyugaton a gyűjtők sorban állnak, hogy hozzájussanak egy-egy sztárművész képeihez, addig nálunk a művészek többsége nehezen boldogul, és valahol érthető, hogy igyekeznek megragadni minden lehetőséget. Én a korrektség hiányát a galéria-gyűjtő viszonyban látom nagyobb problémának. A gyűjtők jelentős része még mindig igyekszik megkerülni a galériákat, nem ismerik el azt a munkát, amit a galériák a művészek felépítésében, menedzselésében végső soron az ő érdekeik képviselésében is végeznek.

– A MissionArt története abban a tekintetben is egyedülálló, hogy vidékről indulva vetettétek meg a lábatokat Budapesten, és váltatok országos súlyú galériává, ami azóta sem sikerült senkinek. A vidék e tekintetben talán még a többi, ugyan-csak jellemzően egyközpontú volt szocialista országnál is rosszabb helyzetben van.

Szalóky Károly a Várfok 25 kiállítás enteriórjében

K. Zs.: – Ez sajnos igaz. Az induló helyzet 25 évvel ezelőtt drámai volt; sok megyében például nem volt egyetlen művészettörténész sem. A vidéki városoknak azóta sem sikerült olyan gyűjtőréteget kitermelniük, amire egy galéria tartósan építhetne. Nekünk Miskolcon szerencsénk volt, mert Jurecskó Lacival jól egymásra találtunk, és a klasszikus modernet a kortárral ötvöző koncepciókkal bő két évtizedig felszínen tudtunk maradni. De mára ottani jelenlétünk sajnos inkább szimbolikusnak mondható; be kellett látnunk, hogy csak Budapesten tudunk továbblépni. Kizárólag kortárral foglalkozva Miskolcon eleve esélytelenek let-

tünk volna. Helyi gyűjtőink lassan így is lemorzsolódtak: akik korábban vásároltak, ma csak eladni akarnak. Miskolcra 35 év alatt közel 50 ezer ember tűnt el, zömmel a főváros, illetve a külföld irányába, és nyilván nem a kisnyugdíjasok, hanem inkább olyanok, akik egy galéria potenciális vásárlói lehetnének. Azt kell mondanom, Miskolc kulturális és művészeti élete a '70-es, '80-as években sokkal pezsgőbb volt annak ellenére, hogy a város sohasem számított „avantgárd fészeknek”.

– Galériáitok létrejötte óta jelentős változásokon ment át a társadalmi-gazdasági környezet, amiben működtek. Hogyan befolyásolja ez a munkátokat?

Sz. K.: – Amikor 1994-ben Amerikában jártam, az ottani galeristák már az akkori 20 százalékos áfánkra is azt mondták, egy ilyen teher náluk tönkretenné a műkereskedelmet. Azóta ez 7 százalékponttal tovább emelkedett, s bár a hazai kortárs galériák egyesülete intenzív lobbimunkát végez, egyelőre nem tudtuk elérni a műtárgyak átsorolását. Ehhez sajnos a külső környezet sem kedvező, mert az EU is hajlamos a műtárgyakat luxusjavakként kezelni, és ekként adóztatni. Talán ennél is súlyosabb csapás volt a céges kortárs műtárgyvásárlások adóalapból való leírhatóságának megszűntetése és annak a szabálynak az eltörlése, amely az intézményi beruházásoknál előírta, hogy a költségvetés 1 százalékát képző- vagy iparművészeti alkotások beszerzésére fordítsák. Még az sem biztos, hogy az állam adóbevételektől esne el e szabályok visszaállításával, hiszen ezek a műkereskedelem kifehérítését is segítik. A pozitív külföldi példák nyomán célszerű lenne lehetővé tenni az örökösödési illeték egy részének kortárs műtárgyakkal való lerovását is.

Kishonthy Zolt (jobbra) Gaál Józseffel a festő munkája előtt

nát, jóval több a tájékozódási pont a gyűjtők számára.

K. Zs.: – Tapasztalataink szerint a mai gyűjtők felkészültebbek, tájékozottabbak. Ami viszont alig változott: az a hitük, hogy a műtárgybefektetések haszna gyorsan realizálható. Pedig mindig felhívjuk a figyelmet arra, hogy a műtárgy hosszú távra szóló, anyagi haszonnal sokszor csak több évtized után kecsesítő befektetés.

– Hogyan látjátok a kortárs művek másodlagos piacát?

Sz. K.: – A másodlagos piac ma nagyon kicsi, de azért létezik. Fő csatornáit itthon az aukciók, az azokon születő árak egyfajta orientációt jelentenek. A probléma ott kezdődik, amikor a másodlagos piac megpróbálja átvenni az elsődleges piac helyét – a kezdeményezés éppúgy indulhat az árverezőháztól, mint maguktól a művészeketől, mint ahogy erre külföldön is látunk példákat. Ez még akkor is gond, ha tisztességes módszerekkel történik, de természetesen még inkább az, ha ellenőrizhetetlen, mesterséges módon kialakított, minden alapot nélkülöző árakkal.

K. Zs.: – Külön megemlíteném itt a kortárs aukciók egy speciális válfaját, az egyre szaporodó jótékonyági árveréseket, amelyeknek minden jó szándék mellett is erős piactorzító hatásuk van. Összességében azonban úgy látom, hogy a másodlagos piacnak ezek az anomáliái – a piac egészéből kihasított apró szeletekből adódóan – nem jelentenek túlzottan nagy veszélyt.

– Mennyire van erejük a hazai kortárs galériáknak arra, hogy a nemzetközi piacon is képviseljék a művészeiket? És mit hozott a konyhára az utóbbi évek intenzív nemzetközi vásári szereplése?

Sz. K.: – Úgy látom, kortárs galériáink e téren erejükön felül teljesítenek. Most viszont minden bizonytalansággal megtorpanás következik, mert a leginkább vásárló galériák kinőttek abból a „junior” korból, ami kedvezőbb kon-

díciókkal tette lehetővé részvételüket; a normál feltételek sokszor már vállalatlanok számukra. Ráadásul úgy tűnik, a pályázati források is leszűkültek. Pedig komolyabb eredményekre csak folyamatos részvétel mellett lehet számítani; ezt én is a saját káromon tanultam meg, amikor három év után lemondtam a FIAC-ról.

K. Zs.: – Mi is ugyanígy jártunk az Art Forum Berlinnel... ami pedig a vásári szereplések hatásait illeti, bizonyos részsikerek születtek, fontos nemzetközi gyűjteményekbe kerültek be magyar munkák, de ahhoz, hogy a teljes hatást fel tudjuk mérni, hosszabb időnek kell eltelnie. Ezzel együtt nem hiszem, hogy belátható időn belül világsztárokat tudnánk ki-termelni.

Sz. K.: – Pedig egy húzónev, aki valóban magával tudja vinni a többieket, nagyon fontos. Ezt én is megtapasztaltam, amikor Françoise Gilot személyében világsztárt tudtam prezentálni a standomon – a látogatók egyből más szemmel néztek a többi alkotásra is. Sajnos azt az időszakot – kapacitás, lehetőségek, anyagiak híján – a szakma elszalasztotta, amikor Magyarország iránt nagy volt a nemzetközi rokonszenv és érdeklődés, ezért talán könnyebben tudtunk volna néhány művészt reflektorfénybe állítani. Most azzal is szembe kell néznünk, hogy a kortárs magyar művek néhány komoly külföldi gyűjtője abbahagyta a gyűjtést, és megvált kollekcijától; az utánpótlás bizony akadózik.

K. Zs.: – De az is lehet, hogy már készülődik valahol egy magyar világsztár, egy fiatal művész, aki valamelyik külföldi galériánál bontogatja a szárnyait. Számukra ma jóval tágabbak a lehetőségek, mint 30 évvel ezelőtt, és ezekkel sokan élnek is. Az persze mindenképpen fontos, hogy erősödjön az itthoni háttország, mert egy-két egyéni siker talán elképzelhető masszív hazai piac nélkül is, de tartós és eredményes nemzetközi jelenlét aligha.

E. P.